

BALTALIKLARI KORUYA DÖNÜŞTÜRME

Prof. Dr. Uçkun GERAY

Bu Bir Reform Mudur?

Gördük ki, Orman Genel Müdürlüğü'nün ileri gelenleri toplantıların açılış konuşmalarında baltalıkların koruya çevrilmesi uygulamalarından övgüyle ve "reform" nitelemesiyle söz etmektedirler.

Baltalıkların koruya dönüştürülmesi (BKD), aynı yetişme ortamından kısa aralıklarla (ortalama 20 yıl) ürün alınmasına bağlı olarak toprağın yorulmasına; bunun yanında da sürgün verme yeteneğinin uzun dönem sürmemesine ve ortaya çıkan kök çürüklüklerine dayandırılmaktadır. Ekolojik olarak durum özetle budur, ama BKD'ye reform olarak bakanların, endüstriyel kalın çaplı odun hammaddesi elde etme şeklinde de beklentileri olduğu söylenebilir. Yani ekolojik açı yanında ekonomik bir bakış açısı da ileri sürülmektedir.

Ancak BKD'nin aynı zamanda kırsal sosyoekonomik yapıyla da ilgisi bulunmaktadır. Dahası BKD'nin orman ekosistemlerinin öteki işlevleri açısından da önemli sonuçları dikkate alınmak zorundadır.

Hangi havzada BKD, dikkate alınan ölçütler açısından olumlu, hangi havzada olumsuz sonuçlar yaratır sorusuna doğru cevap verebilmek gerekmektedir. Zira ülkede söz konusu ölçütler yönünden birbirinden farklı havzalar mevcuttur. Başka deyişle ormanın işlevleri, halkın beklentileri, orman köylüsünün sosyoekonomik nitelikleri, ekolojik yapı... açılarından tek düze bir orman varlığı söz konusu değildir.

Şu halde, iki kere iki dört eder (bir genel müdür yardımcısının ifadesi böyledir) gibi BKD kesinlikle ve her durumda iyidir denemez. Zaten orman köylüsünden gelen itirazların yoğunlaşmasından bu beli olmuştur. Temel sorun, hangi ölçütlere dayanarak BKD işleminin yapılmasının doğru olacaktır.

Böyle bir inceleme OGM'de var mıdır sorusuna verilecek cevap "hayır" şeklindedir. İ.Ü.Orman Fakültesi'nin İstanbul çevresindeki baltalık ormanlar hakkında vermiş olduğu rapor ise itirazlara konu olmuştur. Fakülte Akademik Genel Kurulundaki itirazların önemi büyüktür, ancak bunların rapora yansıtılmadığı anlaşılmıştır.

Millet Ormancılığı Boşlukta Kaldı

BKD herşeyden önce orman köylüsünün katılmakta zorlandığı bir karardır. Bu karar, köylümüzün ısıtma ve pişirme işleri için kullandığı yakacak odun faydalanmasını büyük ölçüde engellemektedir. Ayrıca köylü pazar satışına da, yani yoksul insanımızın gelir elde etmesine de sekte vurmaktadır. Yoksul olan orman köylüsünün, aynı meşcereden, yirmi yılda bir, tüm ormandan da her yıl gelir ve yakacak odun sağlaması böylece son bulmaktadır. Öte yandan koruya çevrilmeye başlanan ormanlarda köylünün hayvanını otlatması ve hayvansal gelir elde etmesi ya da beslenme güvenliğini sürdürmesi de mümkün değildir. Bu olumsuzluklar özellikle tarımsal alanları dar yahut çok dar olan orman köyleri için daha da önemlidir.

Peki, neden bu "reform" gündeme getirilmiş olabilir? Elbette bunun siyasi ve ideolojik yanı olduğu ileri sürülebilir. Bunun çok kısa özeti, bugünkü kırsal nüfus oranını (%35) 2025

yılında %15'e indirmek, yani köylüyü göçe zorlamaktır. Bunun yanında başarı puanı kazandıracığı umulan bir eyleme girişmektir. Ancak tüm gelişmeler "millet ormancılığı" teriminin boş olduğunu göstermektedir.

Öncelikler Nasıl Elde Edilebilir?

Buna karşılık son yıllarda oluşturulan belgelerde BKD kararı yer almamaktadır. Örneğin, çok geniş bir katılımçılıkla ve çeşitli çalıştaylarla tamamlanan Türkiye Ulusal Ormancılık Programı 2004-2023; 2004 tarihli Ulusal Ormancılık Stratejisi ve Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonu Raporu BKD işlemlerini içermemektedir. Öyleyse, strateji, politika ve eylem akışı içerisinde olmayan bir kararı uygulamaya koymanın anlamı olabilir mi? Eğer olabiliyorsa neden strateji, politika ve eylem akışı içeren çalışmalar yapılmıştır ve bunlara siyasi imza konularak destek verilmiştir? Bunu ancak siyaset, ideoloji, propaganda... gibi terimlerle açıklamak gerekir, akılcılıkla değil. Yani ülkenin BKD gibi bir amacı, derdi, endişesi... vardır ve önceliklidir denilemez.

Öncelikli görevler yukarıdaki belgelerden çıkarılabilir. Bu eylemler doğal olarak personel, ödenek, araç... vb kaynak gerektirmektedir. Stratejiden kopuk eylemler, akılcı eylemlerin zararına kaynak harcamak anlamına gelmektedir. Türkiye Ulusal Ormancılık Programı 2004-2023'teki eylem planından kolayca pek çok, "Orman kaynaklarının yönetiminde orman köylerinin ve diğer ilgi gruplarının... katılımı için gerekli mevzuat geliştirme çalışmalarının yapılması"; "... değişik işlevlere ayrılacak orman alanlarının belirlenmesi kriter, esas ve yöntemlerinin ortaya konulması"; "Ulusal orman envanteri sisteminin oluşturulması"; "Orman ve yayla alanlarında turizm tesisleri, yerleşim yerleri ve yapılaşmanın önlenmesi için bilinçlendirme ve destek sağlama çalışmalarının gerçekleştirilmesi"; "Orman muhafaza memurlarının ormanların korunması ve halkla ilişkiler konularındaki eğitim programlarının güçlendirilmesi ve uygulanması"; "Normal ve bozuk orman tanımlarının ve bu sahalarda uygulanacak imar çalışmalarının ormanın işlevlerine göre belirlenmesi"; "Odun dışı orman ürünleri kaynaklarının... sürdürülebilir faydalanmasının geliştirilmesi amacıyla pilot projelerin hazırlanması ve uygulanması"; "Özel avlakların ve köy avlaklarının geliştirilmesi için pilot uygulamaların gerçekleştirilmesi"; "... orman köylülerine sosyal güvence sağlanması için mevzuat geliştirme çalışmasının gerçekleştirilmesi" gibi eylemler seçilebilir. Dahası, kadastro sorunu, orman köylerinin kırsal kalkınması, hukuk ve yargı sorunları, araştırmalar, yeni daire başkanlıklarının örgütlenmesi, içsel eşgüdüm, halkla ilişkiler... vb konulardaki çalışmalar da ya eksik, ya çok yetersiz durumdadır. En azından bu çalışmaları geçekleştirecek ve meslek içi eğitimle uzmanlık kazandırılmış personel ihtiyacının %40'ı boş durumda bulunmaktadır. Ancak siz bunları aşarak, yok sayarak bir "reform" çalışması keşfediyorsunuz.

Ekonomik ve Sosyal Mantık

Eğer bozuk baltalıklar (4 121 000 ha) da kapsam içindeyse bunlara ödenek bulmak gerekmektedir. Öte yandan, baltalıkların koruya çevrilip kalın çaplı endüstriyel odun hammaddesinin alınması için en az 100 yıl gereklidir. Harcanan paranın 100 yıl sonundaki balığ değerinin çekici olması mümkün değildir. Bu süre içerisinde yaratılabilecek istihdam, gelir ve faydalanma düzeyi ise baltalıklara nazaran çok düşük durumdadır.

Bu gün yaklaşık 32 milyon m³ yıllık artım ve 17 milyon m³ yıllık eta mümkündür, ama üretim düzeyi 13,5 milyon m³ düzeyindedir. O zaman, BKD ile, 100 yıl sonunda, kalın çaplı odun hammaddesinin hedeflenmesine ilişkin sav nasıl, hangi incelemeye göre ileri sürülebilir?

Dolayısıyla BKD'nin ekonomik ve sosyal mantığı çok kuşkuludur. Yanısıra, sadece biyolojik savlara dayalı bir uygulamanın anlamlı olması da mümkün değildir.

Ormanın İşlevleriyle İlişkisi

Ormanlara işlev verilmeden alanın ve üzerindeki servetin nasıl yönetileceği de ortaya konulamaz. Su üretimine tahsis edilen bir havzada neden baltalıklar koruya çevrilsin; yaban hayatı mutlak koruma alanı yahut rezerv alanı içindeki baltalıklar neden koruya dönüştürülsün? Baltalıkların su verimi, rejimi ve su niteliği açılarından korudan daha yararlı olduğu akademisyenler tarafından savunulurken bunların izahı hiç de kolay değildir. Yani sosyal ve ekonomik açıdan yaşanan mantık boşluğu gibi, belli işlevler açısından da mantık boşluğu söz konusudur. Ayrıca tek türe dayalı koru ormanlarına göre normal baltalıkların daha büyük bir biyolojik çeşitliliğe sahip olduğu da söylenebilir.

BKD eylemine eleştiri yönlendirilebilecek bir başka neden yenilenebilir kaynaklardan enerji üretimidir. Elbette ülkemiz koşullarını düşünmek zorundayız, ama, European Commission'un Vision 2030 raporunun AB için orman biyokütlelerinin ürün ve enerji için kullanımını öne çıkarttığını ifade etmek gerekir. Bu sırada "green chemicals" ve "green electricity" terimleri de kullanılmaktadır. Ormana dayalı beş sektörden biri biyoenerji olarak bu raporda yer almaktadır. Dolayısıyla baltalıklar özel önlemlerle enerji amaçlı kullanılmak suretiyle belki de daha olumlu sonuçlar yaşanabilecektir. Baltalıkların sahip olduğu biyokütle, enerji dönüşümüne yararışlılıkları yönünden incelenerek, idare süreleri örneğin on yıla indirilerek ve elbette rehabilitasyonları da unutulmadan enerji girdisi olarak, öteki birçok ülke gibi kullanılabilir. Bazıları tarafından işe yaramadığı ifade edilen baltalıklar artık alan ve biyokütle olarak bir başka türlü algılanmak ve yönetilmek zorundadır.

Özetle bu makaleyle, BKD projesinin genelde yanlış sonuç verdiği, yeni kullanımların dikkate alınması gerektiği, öncelikli bir proje olmadığı ve biyolojik kapsamla yetinmenin doğru olmadığı savunulmuş olmaktadır. Dolayısıyla bir politikaya sahip olunmasının zorunlu olduğu söylenmiş olmaktadır.

Ormis Eklenme Tarihi 31 Ocak 2007

*Innovative and Sustainable Use of Forest Resources. Vision 2030. 2005. European Commission.